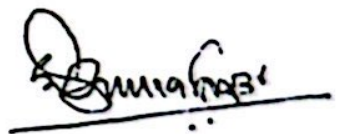

अनुशरण गर्नु मान्यता हुन्छ। उल्लिखित समय पश्चात मालपोत कार्यालय पर्साको ध्यानाकर्षण गराइएको छ।

१५. अतः अब यसमा विवादित जग्गा सार्वजनिक वा सरकारी प्रकृतिको हो वा व्यक्तिको निजी सम्पत्ति हो भन्ने कुरा जग्गाको अवस्थिति, भौतिक अवस्था, कार्यालयमा रहेका थ्रेस्ता कागजात, जग्गामा हाल रहेको भोगको स्थिति एकीन गरी, विवादित जग्गा उपर दावी गर्ने सम्बन्धित सबै पक्षहरूलाई सुनुवाईको उचित अवसर प्रदान गरी, कानूनी प्रकृतिको अनुशरण गरी, निर्णय गर्न अख्तियारप्राप्त अधिकारीले विवादित जग्गा सरकारी वा सार्वजनिक वा व्यक्ति को कसको नाममा दर्ता हुने हो भन्ने कुराको तार्किक आधार वा कारण खुलाई, मालपोत ऐन, २०३४ को दफा ७, ८, वा दफा २४ लगायतका कानून बमोजिम जग्गा दर्ता सम्बन्धमा निर्णय गर्नु भनी प्रत्यर्थी मध्येको मालपोत कार्यालय पर्साको नाममा परमादेश जारी हुने ठहर्छ।

१६. प्रस्तुत आदेशको जानकारी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत प्रत्यर्थी मालपोत कार्यालय पर्सा समेतलाई दिनु। निवेदन दायरीको लगत कट्टा गरी, आदेश विद्युतीय प्रणालीमा प्रविष्ट गरी, मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छुः

न्यायाधीश

इजलास अधिकृतः डल्लुराम चौधरी

कम्प्युटर अपरेटरः- मन्दिरा रानाभाट

ईति सम्वत २०७९ साल साउन २६ गते रोज ४ शुभम् ----२।

जग्गा भागचन्द्र केडियाको हाल-मनिक शाखा, नामगारी गगई लिफ्टको विषयमा उजुरी परी भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभागबाट ताराचन्द्र केडिया समेतको खरता बदर गर्ने गरी मिति २०६७/११/३० मा निर्णय भएको पाइयो। उजुरी कारवाहीको क्रममा उक्त जग्गा सार्वजनिक प्रकृतिको देखिएकोले मालपोत ऐन, २०३४ को दफा २४(२) अनुसार नेपाल सरकारको नाममा कायम गरी जग्गाधनी प्रमाणपूर्ज जिल्ला प्रशासन कार्यालय पर्सामा पठाई दिनु भनी मिति २०६९/०२/०४ मा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट निर्णय भएको र मालपोत कार्यालय वीरगंजलाई लेखी पठाएको देखिन्छ। सो बमोजिम मालपोत कार्यालयबाट मिति २०६९/०२/३१ मा जग्गा नेपाल सरकारको नाममा दर्ता हुने निर्णय गरेको पाइयो।

१२. विवादित कि.नं. ९७ क्षे.फ. ०२६७४.८० ब.मि. र कि.नं. ११७ क्षे.फ. ९४८९.२१ ब.मि. जग्गा नेपाल सरकारका नाउँमा दर्ता सेस्ता खडा गर्ने गरी प्रत्यर्थी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग तथा मालपोत कार्यालयबाट निर्णय गर्ने क्रममा रिट निवेदकलाई बुझेको वा निजलाई प्रतिवादको उचित मौका प्रदान गरेको देखिएन। मालपोत कार्यालयबाट केवल अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको निर्णयलाई यथावत रूपमा कार्यान्वयन गर्ने कार्यसम्म गरिएको पाइयो। जग्गा दर्ता सम्बन्धी निर्णय गर्ने अधिकारीले आफ्नो सद्विवेक प्रयोग गरी प्रमाणको मूल्याङ्कन गरेको र तदनुसार कानूनबमोजिम निर्णय गरेको भन्ने पनि देखिँदैन। केवल प्रत्यर्थी मध्येको अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले गरेको निर्णयको यान्त्रिक रूपमा कार्यान्वयन गरेकोसम्म देखिन आयो।

१३. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ को दफा ३ ले अनुचित कार्य सम्बन्धमा छानबिन गर्न सक्ने र दुष्परिणाम सच्याउन सक्ने अख्तियारी आयोगलाई प्रदान भएकोसम्म देखिन्छ। दुष्परिणाम सच्याउने कुराको आडमा आयोगलाई जुनसुकै विषयमा निर्णय गर्ने छुट प्रदान भएको देखिँदैन। खास-खास विषयमा निर्णय गर्ने अधिकार कानूनले निश्चित निकाय वा अधिकारीलाई प्रदान गरेको पाइन्छ। जग्गा दर्ता गर्ने वा भएको दर्ता बदर गर्ने सम्बन्धमा मालपोत ऐन, २०३४ ले मालपोत कार्यालयलाई अधिकार प्रदान गरेको छ। यो अधिकारको प्रयोग गर्दा मालपोत कार्यालयले सम्बद्ध तथ्य र प्रमाणको उचित मूल्याङ्कन गरी न्यायिक विवेक प्रयोग गरेर निर्णय गर्नु आवश्यक हुन्छ। अन्य

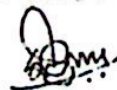
निर्णय गर्न मिल्ने देखिदैन। यसरी हेर्दा मिति २०६९/०२/०४ मा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट भएको निर्णय र तदनुसार मालपोत कार्यालय पर्साबाट विवादित जग्गा दर्ता सम्बन्धमा भए गरिएका काम कारवाही, निर्णय तथा पत्राचार कानूनतः त्रुटिपूर्ण देखिन आयो। प्रत्यर्थी आयोगको उल्लिखित मिति २०६९/०२/०४ को निर्णय, सो बमोजिम लेखिएको पत्र, मिति २०६९/०२/३१ मा मालपोत कार्यालय पर्साबाट विवादित जग्गा दर्ता गर्ने सन्दर्भमा भएका काम कारवाही, निर्णय र पत्राचार समेत उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने टहर गरी आज यसै ईजलासबाट लगाउमा रहेको निवेदक प्रितम सिंह ठकुरी वि. मालपोत कार्यालय पर्सा समेत भएको ०६८-WO-१२१९ को रिट निवेदनका सिलसिलामा निर्णय आदेश भैसकेको हुँदा सोही विषयमा पुनः उत्प्रेषणको आदेश जारी गरिरहन परेन।

१४. मालपोत ऐन, २०३४ को दफा २४ बमोजिम सरकारी वा सार्वजनिक जग्गा कुनै व्यक्तिको नाममा दर्ता गरिएको रहेछ भने पनि त्यसले मान्यता पाउँन सक्तैन। त्यस प्रकारको दर्ता जहिलेसुकै पनि बदर हुन सक्तछ। सार्वजनिक सम्पत्ति उपर व्यक्तिको कब्जा वा अतिक्रमण स्वीकार्य विषय बन्दैन। सरकारी वा सार्वजनिक जग्गा कुनै हालतमा पनि व्यक्तिको नाममा कायम रहन दिनु हुँदैन। सार्वजनिक सम्पत्ति सार्वजनिक नै कायम रहनु पर्दछ। कुनै जग्गा समयको कुनै कालखण्डमा कुनै व्यक्तिको निजी सम्पत्तिको रूपमा रहेको भएपनि सो सम्पत्ति एक पटक सार्वजनिक प्रयोग वा उपभोगमा आइसकेको र सार्वजनिक स्वरूप धारण गरिसकेको भए सो सम्पत्ति सार्वजनिक नै कायम रहन्छ। व्यवहारतः सार्वजनिक प्रयोजनका लागि समर्पण गरिएको सम्पत्ति उपर साविक पिता पूर्खाको पालाको कुनै दर्ता श्रेस्ता देखाएकै आधारमा त्यस्तो सम्पत्ति निजी कायम गर्न मिल्दैन। सरकारी वा सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण गर्ने गराउने कर्तव्य, उत्तरदायित्व, जम्मेवारी तथा जिम्मेवारी सम्बन्धित मालपोत कार्यालयमा रहेको छ। यो जिम्मेवारी मालपोत कार्यालयले जवाफदेहीपूर्ण तवरबाट पुरा गर्नु पर्दछ। सरकारी वा सार्वजनिक जग्गा व्यक्तिको नाममा दर्ता गरियो भने सो कुराको जवाफदेहिता समेत सोही मालपोत कार्यालय र सम्बन्धित अधिकृत तथा कर्मचारीहरूले वहन गर्नु नै पर्ने हुन्छ। कुनै जग्गाको दर्ता गर्ने विषयमा निर्णय गर्दा भने कानूनद्वारा निर्धारित विधि र प्रकृया

गर्दा हामी जग्गाधनी निवेदकलाई बुझेको अवस्था छैन, आयोग र मालपोत कार्यालय पर्साको उल्लेखित निर्णय बढर गरी उक्त जग्गा निवेदकहरूका नाउँमा दर्ता गरिनु पर्दछ भनी गर्नु भएको बहस सुनियो। प्रत्यर्थी मालपोत कार्यालय समेतको तर्फबाट उपस्थित विद्वान सहन्यायाधिवक्ता श्री पदम प्रसाद पाण्डेले निवेदनमा दावी गरिएको जग्गा सार्वजनिक प्रकृतिको भै अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको मिति २०६९/२/४ को निर्णय र मालपोत कार्यालय पर्साको मिति २०६९/२/३९ को निर्णय अनुसार नेपाल सरकारको नाउँमा कायम गरी जग्गा धनी प्रमाणपूर्जा समेत तयार भएको छ; निवेदकले सो निर्णय उपर साधिकार निकायमा उजुर-बाजुर गरेको देखिदैन; निवेदकको सवैधानिक एवं कानूनी हकमा आघात नपुगेकोले रिट निवेदन खारेज हुनु पर्दछ भनी गर्नु भएको बहस सुनियो। प्रत्यर्थी जगदीश नारायण साह कानुको तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री कूलदीप राज शाहीले निवेदनमा दावी गरेको जग्गा लिखित जवाफवाला जगदीश नारायण साह कानुको पिता जोखु साह कानुका नाममा रहेको रैती नं. ५२ क्षे.फ. १-१५-१८ को जग्गा नयाँ नापी हुँदा कि.नं. ९७ र ११७ कायम भएको जग्गा हो; २०४६ सालमा नापी हुँदा जोखु साह कानुका नाममा नापी हुन छुट भएको हो; निवेदकका नाममा हालसाविक दा.खा. नामसारी हुने होईन; उक्त जग्गा सार्वजनिक कायम हुने गरी भएको अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग र मालपोत कार्यालय पर्साको गैरकानूनी निर्णय बढर गरी सो जग्गा जगदीश नारायण साह कानुका नाउँमा हालसाविक दाखिल खारेज नामसारी हुनु पर्दछ भनी गर्नु भएको बहस जिकिर समेत सुनियो।

१०. अब यसमा प्रत्यर्थीहरूबाट भए गरिएका निर्णय एवम् काम कारवाही कानूनअनुकूल छन् वा छैनन्? निवेदन मागबमोजिम आदेश जारी हुने हो वा होइन? भन्ने प्रश्नमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो।

११. निर्णयतर्फ विचार गर्दा, रिट निवेदक शरद विक्रम शाहका पिता स्व. सुरेन्द्र विक्रम शाहका नाममा रहेको जिल्ला पर्सा, वीरगञ्ज उप म.न.पा. वडा नं. २ कि.नं. ११७ क्षे.फ. ०९८४९.२१ र कि.नं. ९७ क्षे.फ. ०२६७४.८० जग्गा निजी भएको भनी दावी गरेको पाइयो। उल्लेखित जग्गा हाल-साविक दा.खा. नामसारी गरी पाउँ भनी शरद विक्रम शाह समेतले मालपोत कार्यालयमा निवेदन दिएको समेत देखिन्छ। सोही

श्री सर्वोच्च अदालत
 काठमाडौं
 २०७३/०६०/०३१२

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
 माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा
 माननीय न्यायाधीश श्री हरिप्रसाद फुयाल

आदेश

०७३-WO-०३१२

मुद्दा : उत्प्रेषण।

जिल्ला पर्सा, वीरगञ्ज उप म.न.पा. वडा नं ६ बस्ने बिर विक्रम शाहको नाति सुरेन्द्र विक्रम शाह भन्ने तोरेन्द्र विक्रम शाहको छोरा शरद विक्रम शाह ए.ऐ. को नाति ए.ऐ. का छोरा ए.ऐ. बस्ने मुकुल विक्रम शाह

निवेदक

विरुद्ध

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग टंगाल, काठमाडौं
 नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, काठमाडौं
 मालपोत कार्यालय पर्सा, वीरगञ्ज
 जिल्ला प्रशासन कार्यालय, वीरगञ्ज
 नापी कार्यालय वीरगञ्ज, पर्सा
 कुल बहादुर सिंह ठकुरीको छोरा जिल्ला पर्सा, वीरगञ्ज उपमहानगरपालिका वडा नं. १ बस्ने प्रितम सिंह ठकुरी
 ए.वडा नं. १० बस्ने जोखु साह कानुको छोरा जगदीश नारायण साह कानू -१

प्रत्यर्धी

नेपालको संविधानको धारा ४६ एवं १३३(२) बमोजिम यस अदालतमा दायर हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं आदेश यस प्रकार रहेको छः

तथ्यगत व्यहोरा:

१ पर्सा जिल्ला, वीरगञ्ज उप म.न.पा. वडा नं. २ को सिट नं. ०३९०-२३ कि.नं. ११७ क्षेत्रफल ०९४८९.२१ र ऐ. को सिट नं. ०३९०-२२ कि.नं. ९७ को क्षेत्रफल ०२६७४.८० जग्गा निवेदकको बाबु स्व. सुरेन्द्र विक्रम शाह भन्ने तोरेन्द्र विक्रम शाहको नामको साविकदेखि नै निजी नम्बरी, एकलौटी हक भएको जग्गा हो। पिता

(Signature)